

Motion till riksdagen 2012/13:Fö228

av **Jan Lindholm m.fl. (MP)**

Icke-joniserande strålning

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	2
Bakgrund.....	3
Tidigare behandling	4
Vad säger då forskningen?.....	6
Slutsatser från Bioinitiativrapporten	7
Förslag till åtgärder	9
Ansvarsfrågan	9
Kommission	10
Bygglovsplikt för basstationer och antenner	11
Lågstrålande områden och PBL	11
Försiktighetsprincipen.....	12
Myndighetsutövning måste bygga på säker information.....	12
Revidera gränsvärdet.....	13

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att kommunerna får förutsättningar att ta sitt ansvar för dem som drabbas av elöverkänslighet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att säkerställa fakta om ohälsa och el.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bygglovsplikt för antenner och basstationer.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att i plan- och bygglagen ge utrymme för kommuner att skapa områden med låga strålningsnivåer.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hur försiktighetsprincipen ska behandlas i Sverige.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om osäkerheter i kunskapsunderlag.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gränsvärdena för strålning i intervallet 0,1 MHz–300 GHz.

¹ Yrkandena 3 och 4 hänvisade till CU.

Bakgrund

Elöverkänslighet eller ohälsa på grund av omgivningspåverkan från elektriska installationer eller elektrisk utrustning, som det kanske borde benämnas, är ett tämligen nytt fenomen.

Det har i första hand varit människor vars arbeten kretsat kring elektrisk teknik i någon form som har drabbats. Om vi bortser från lokförare och andra grupper som arbetar i miljöer med mycket kraftiga fält med höga effekter började problemen med försämrad hälsa kring elektrisk vardagsteknik uppmärksammas i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Då var det i första hand lysrör som ansågs ge besvär.

I takt med att lysrören byttes ut vandrade de första bildskärmarna in på våra arbetsplatser. De kvinnor som i första hand ledde introduktionen av denna teknik på statliga verk, företag och andra organisationer var de eldsjälarna som ofta tog mest stryk. Några av dessa har berättat om hur de så småningom insåg att de drabbats. Några av dem lever med elöverkänslighet än idag. De strålkanoner till bildskärmar som den första generationen av tekniken faktiskt utgjorde byttes mot mindre skadliga bildskärmar, tack vare ett starkt fackligt arbete, och så småningom kom plattskärmar som ger betydligt lägre fält i omgivningen.

Utvecklingen av trådlös digital kommunikation har sedan trätt in som den senaste orsaken till ohälsa kopplad till elektrisk teknik. Ett flertal av de ingenjörer som deltog i utvecklandet av den nya tekniken, inte minst på Ericsson och Saab, är idag skadade för livet. Långvarig exponering, i början kanske mindre analyserad än den som idag är i kommersiell drift, skadade pionjärerna. Med anledning av detta börjar man tala om ohälsa kopplad till icke-joniserande strålning som omspannar ett frekvensområde från ungefär 0,1 MHz till ca 1 PHz. Först i detta skede, slutet av 1990-talet, började man mer precist tala om digitala signaler som källa till problemen.

Det är ganska naturligt att de som först kom i kontakt med den nya tekniken och som var mest entusiastiska över dess möjligheter också är de som återfinns bland de först drabbade. När den nya tekniken kommersialiserades var det också i första hand äldre män med god ekonomi som hade möjlighet att skaffa sig den. I takt med att priset på elektronik har sjunkit dramatiskt har produkterna även i ökad utsträckning vänt sig till ungdomar och numera även till barn. Detta har inneburit att medelåldern bland de drabbade sjunker, och sommaren 2008 hölls det första sommarlägret för barn som drabbats av ohälsa på grund av exponering för elektrisk teknik.

Enkäter som de senaste åren utförts med olika metoder antyder att mellan 5 och 10 procent av befolkningen i Sverige på något sätt anser sig uppleva att deras hälsa påverkas negativt av i första hand mobiltelefoner. Undersökningar tyder även på att det handlar om ett växande problem. Det finns därför anledning att anta att alla människor på något sätt påverkas av det onaturliga inslaget av icke-joniserande strålning som vi omger oss med.

Fel! Okänt namn

Tidigare behandling

Motioner med krav av samma slag som de i denna motion har ställts till riksdagen ett flertal gånger. Denna är en upprepning med mycket marginella ändringar av motionen i detta ämne från 2011 som i sin tur till stora delar bygger på motion Fö206 med rubriken ”Åtgärder mot elrelaterad ohälsa” från allmänna motionstiden hösten 2010. Förslagen i den sistnämnda motionen bereddes i huvudsak av försvarsutskottet men två av punkterna hänvisades för beredning till civilutskottet.

I sin argumentation för avslag lutar sig försvarsutskottet nästan uteslutande på sin övertygelse att ansvariga myndigheter baserar sina ställningstaganden på en säker vetenskaplig grund. Nedan ett exempel från motiveringen i betänkande 2010/11 FöU5.

”Strålsäkerhetsmyndigheten, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap och Socialstyrelsen bedriver forskning, initierar och finansierar forskning och sammanställer forskning om elektromagnetiska och radiofrekventa fält och deras inverkan på hälsa och miljö och publicerar detta. Det finns en internationell strålskyddskommission för icke-joniserande strålning – ICNIRP (International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection). I maj 2011 kommer världshälsoorganisationen WHO:s cancerforskningsinstitut IARC att samla ledande forskare för att försöka få fram ett slutgiltigt besked i frågan om mobiltelefoni kan vara cancerframkallande eller inte.”

Med anledning av att den högst ansvarige i Strålsäkerhetsmyndighetens (SSM) vetenskapliga råd, den så kallade forskaren Anders Ahlbom från Karolinska, inte fick delta i den av försvarsutskottet nämnda WHO-konferensen på grund av sina kopplingar till industrin kan det finnas anledning för utskottet att ompröva sitt tidigare ställningstagande. Man ska även komma ihåg att Ahlbom varken är läkare eller strålningsfysiker, han är statistiker och inget annat.

Ahlbom har inte enbart varit ordförande i SSM:s vetenskapliga råd utan även i FAS expertgrupp samt fungerat som expert åt Socialstyrelsen i dessa frågor. Att Anders Ahlbom med sin starka position har lyckats styra alla de forskningsmedel utskottet nämner i sitt ställningstagande till sin egen forskning och därmed avlövad andra svenska forskare som inte delar hans uppfattning när det gäller risker med icke-joniserande strålning möjligheterna att fortsätta forska talas det tyst om. Den hållning Ahlbom visat när det gäller fördelning av forskningsmedel kan knappast beskrivas som sant kunskapsökande varför man kan ifrågasätta hans seriositet som forskare.

Vidare är den internationella kommission (ICNIRP) som utskottet lutar sig mot i sin motivering till avslag inte någon internationell kommission. Det är en privat stiftelse helt finansierad av elektronikindustrin. Genom denna stiftelse kanaliseras även forskningsmedel i huvudsak till de forskare som inte finner någon koppling mellan digitala elektromagnetiska fält och tecken på ohälsa hos vare sig försöksdjur eller människor. Märkligt nog är det ur denna

Fel! Okänt namn på

grupp forskare man har rekryterat sakkunniga till de vetenskapliga råd våra myndigheter lutar sig på.

Ett annat exempel på försvarsutskottets motivering i betänkande 2010/11 FöU5 som med anledning av händelserna våren och sommaren 2011 borde omvärderas är följande:

”Utskottet har under en lång rad år noterat att berörda myndigheter funnit att det saknas vetenskapligt belägg för samband mellan uppkomsten av självrapporterade besvär och elektromagnetisk strålning. Det innebär att de besvär som elkänsliga upplever inte kan behandlas som en strålskyddsfråga. Det finns sålunda inte en myndighet att vända sig till för de personer som uppvisar besvär. Det betyder inte att frågan om elöverkänslighet har ignorerats. Den ohälsa som personer med dessa symptom har är enligt utskottet en fråga för hälso- och sjukvården. Det brister inte i myndighetsutövningen.”

Utskottet har uppenbarligen inte lyssnat till den samlade uppfattningen i forskarvärlden utan nöjt sig med att lyssna till de av näringslivet finansierade forskare som befolkade våra svenska myndigheters expertorgan. Av de över 2 000 forskningsrapporter som finns att tillgå är det enbart ca 15 procent som slår fast att ingen koppling går att finna mellan icke-joniserande strålning och effekter på människors hälsa. Påståendet att det saknas vetenskapliga belägg för ett samband mellan denna typ av strålning och hälsobesvär borde kunna strykas när den ledande så kallade forskaren på området i Sverige inte längre kan anses trovärdig. Det finns svenska forskare med utbildning på just dessa områden som har en annan uppfattning än Ahlbom.

Visst ska strålskadade i likhet med brännskadade och trafikskadade hänvisas till sjukvården men det hindrar inte att vi har myndigheter som arbetar med att minimera risken för bränder och trafikolyckor. Det rimliga vore att en myndighet även tog ansvar för att minimera riskerna för skador från icke-joniserande strålning.

Att utskottet inte fått möjlighet att konsultera rätt kompetens är även uppenbart när utskottet i motivtexten ovan konstaterar att denna typ av besvär inte kan behandlas som en strålskyddsfråga. Just detta missförstånd är även uppenbart i nedanstående citat från samma betänkande:

”Magnetfält är en del av vår vardag och finns hela tiden runt om oss. De uppstår kring elektriska apparater som kylskåp, kaffekokare, hårtorkar, tv-apparater och trådlösa telefoner. Ju starkare ström, desto starkare är magnetfälten. Så fort apparaterna används alstrar de magnetfält. Magnetfältet upphör så snart apparaten stängs av.

”Magnetfält som uppkommer kring elektriska apparater och kraftledningar kallas växlande magnetfält. Denna typ av magnetfält skapar elektriska strömmar i kroppen som, vid mycket starka fält, kan påverka kroppens nervsignaler. Det råder i dag stor samstämmighet om hur starka magnetfält som krävs för att ge upphov till omedelbar påverkan, t.ex. nerv- och muskeltretningar. Styrkan på dessa magnetfält ligger dock långt över vad som normalt finns i vår omgivning. Däremot finns osäkerhet kring barnleukemi och exponering för magnetfält från kraftledningar.”

Fel! Okänt namn på

Att på detta sätt blanda samman magnetfält av olika styrka och skapade av helt olika typer av elektriska apparater och installationer är beklagansvärt. Motioner som väcks kring dessa frågor berör inte problem med hälsa vid kraftöverföring. Under de senaste tio åren har huvudinriktningen varit effekter från digitala signaler där frekvens och modulation och inte effekt är det som utpekats som källor till hälsoproblem.

Dessa exempel visar att utskottet lutat sig mot expertis som inte längre kan betraktas som trovärdig och att man utgått från en felaktig avgränsning av de frågor man berett.

Att de företrädare för forskningen som ersatt Ahlbom som expert hos de myndigheter utskottet lutar sig på har liknande kopplingar till industrin utgår vi från att utskottet nu beaktar. Det kan man exempelvis göra genom att vända sig till de oberoende forskare som faktiskt överlevt trots de försök som gjorts att tysta dem. Om politiken skall bli trovärdig är det nödvändigt att frigöra sig från den av näringslivet styrda forskningen. Det finns fortfarande forskare som inte går att köpa för pengar utan som verkligen är sant kunskapssökande, och dessa bör vi politiker verkligen värna om.

De tre exemplen ovan som avslöjar hur bristfälligt beslutsunderlag riksdagen låter sig nöjas med har lett till att denna motion inte behandlats. När man nu i riksdagens egen dokumentation, och inte bara i forskningsrapporter, internationella konventioner och hyllmetrar av litteratur, kan läsa om hur ovetenskapligt frågan om elrelaterad ohälsa behandlas har man tydligen ingen annan metod kvar än att begrava frågan.

Vad säger då forskningen?

Eftersom det ofta hänvisas till uttalanden från SSM och dess vetenskapliga råd när man hävdar att det inte finns någon forskning som visar att det skulle finnas ett samband mellan vardagselektronisk teknik och hälsopåverkan borde det påståendet granskas av de utskott som bereder dessa frågor.

Varför inte ta del av de underlag som används i andra länder när man där skärper kraven på strålningsnivåer och inför skarpare rekommendationer för användning exempelvis för barn. Bjud exempelvis in professor Lawrie Challis som ansvarar för den brittiska regeringens forskningsprogram om mobiltelefoner och hälsokopplingar och lyssna vad han har att säga om tillförlitligheten i de rapporter som SSM lutar sig på.

I september 2007 publicerades Bioinitiativrapporten (se nedan) som sammanfattar mer än 1 500 undersökningar om ohälsoeffekter från icke-joniserande strålning. Man konstaterar där att de existerande gränsvärdena inte räcker till för att skydda befolkningen samt att mängder av icke-termiska hälsoeffekter har konstaterats. Bland många olika biologiska effekter har man kunnat konstatera dna-skador. Slutsatsen blir att ett gränsvärde som enbart baseras på termiska effekter inte är relevant när det gäller att skydda befolkningen.

Slutsatser från Bioinitiativrapporten

Table 1-1 BioInitiative Report Overall Conclusions.

OVERALL SUMMARY OF CONCLUSIONS

- ? The existing ICNIRP and FCC limits for public and occupational exposure to ELF and RF are insufficiently protective of public health.
- ? Biologically-based public and occupational exposure standards for extra-low frequency and radiofrequency radiation are recommended to address bioeffects and potential adverse health effects of chronic exposure to ELF and RF. These effects are now widely reported to occur at exposure levels significantly below most current national and international limits.
- ? A biologically-based exposure limit is one that is protective against ELF and RF intensity and modulation factors which, with chronic exposure, can reasonably be presumed to result in significant impacts to health and well-being.
- ? Research is needed (but should not delay) regulatory action for ELF and substantive preventative action for RF proportionate to potential health and well-being risks from chronic exposure.
- ? A biologically-based exposure limit should reflect current scientific knowledge of bioeffects and health effects, and impose new limits based on preventative action as defined by the Precautionary Principle (EEA, 2001).
- ? Biologically-based exposure standards shall be protective against exposures levels of ELF and RF that affect or change normal biological functioning of organisms (humans). They shall not be based solely on energy absorption or thermal levels of energy input, or resulting tissue heating. They shall be protective against chronic exposure responses.
- ? The existing standards are based on thermal (heating) limits, and do not address non-thermal (or low-intensity) exposures which are widely reported to cause bioeffects, some likely leading to adverse health effects with chronic exposure.
- ? Biological effects may include both potential adverse health effects and loss of homeostasis and well-being.
- ? Biologically-based exposure standards are needed to prevent disruption of normal body processes. Effects are reported for DNS damage (genotoxicity that is directly linked to integrity of the human genome), cellular communication, cellular metabolism and repair, cancer surveillance within the body; and for protection against cancer and neurological diseases. Also reported are neurological effects including impairment of sleep and sleep architecture, cognitive function and memory; depression; cardiac effects; pathological leakage of the blood-brain barrier; and impairment of normal immune function, fertility and reproduction.
- ? Frequency, intensity, exposure duration, and the number of exposure episodes can affect the response, and these factors can interact with each other to produce different effects. In addition, in order to understand the biologi-

Fel! Okänt namn på

cal consequences of EMF exposure, one must know whether the effect is cumulative, whether compensatory responses result, and when homeostasis will break down.

- ? Plausible biological mechanisms that can account for genotoxicity (DNA damage) are already well known (oxidative damage via free-radical actions) although it should also be said that there is not yet proof. However, proof of mechanism is not required to set prudent public health policy, nor is it mandatory to set new guidelines or limits if adverse health effects occur at lower-than-existing IEEE and ICNIRP standards.

Den senaste sammanställningen över forskningsläget i världen på detta område, Mobiltelefonins hälsorisker från 2010, av vetenskapsjournalisten Mona Nilsson, avslöjar dessutom de stora brister som finns i studier som gjorts för att visa att det inte skulle finnas någon koppling mellan den nya tekniken och hälsan för människor.

Den 4 september 2008 antog EU-parlamentet ett uttalande angående halvtidsöversyn av den europeiska handlingsplanen för miljö och hälsa för perioden 2004–2010. I detta uttalande räknar man bland annat upp nya sjukdomssyndrom som man ser med stort allvar på. Bland dessa finns överkänslighet mot elektromagnetisk strålning. Man trycker särskilt på betydelsen av att i dessa sammanhang tillämpa försiktighetsprincipen. EU-parlamentet ställer sig även bakom slutsatserna i rapporten från Bioinitiativet som redovisats ovan. EU-parlamentet preciserar att de gamla gränsvärdena från 1999 uppenbart spelat ur sin roll och att de snarast måste ersättas med nya som tar hänsyn även till icke-termiska effekter av icke-joniserande strålning. Detta sker nu i många europeiska länder men i Sverige väljer vi bort all den forskning som indikerar risker.

När en motion med liknande förslag till riksdagsbeslut som de i denna motion behandlades under riksdagsåret 2008/09 valde riksdagens majoritet att inte följa EU-parlamentets bedömning utan hänvisade till WHO och påstod att WHO inte anser att det finns någon koppling mellan strålning och hälsopåverkan. Riksdagsmajoriteten gör då samma misstag som SSM och väljer att inte redovisa den vetenskapliga osäkerhet i ett sådant ställningstagande som WHO däremot väljer att presentera. Att inte beskriva den vetenskapliga osäkerheten av ett vetenskapligt uttalande betraktas i vetenskapsvärlden som oseriöst. Man kan därför påstå att riksdagsmajoriteten medvetet den gången valde att inte följa den lagstiftning man själv beslutat om. Det är naturligtvis beklagansvärt. Detta sätt att hantera den vetenskapliga osäkerheten i ett beslutsunderlag har nu upprepats men förhoppningsvis för sista gången eftersom allt fler runt om i världen erkänner problemet.

I maj 2011 presenterade exempelvis Europarådet för mänskliga rättigheter en resolution om elektromagnetiska fält, resolution 1815 (2011). Europarådet gör en annan tolkning av WHO:s slutsatser än riksdagsmajoriteten. Europarådet konstaterar att WHO:s slutsats är att elektromagnetiska fält idag svarar för en av de vanligaste och snabbast växande miljöeffekter som orsakar ökande oro hos allmänheten.

Fel! Okänt namn på

Efter en längre argumentation där Europarådet bland annat beklagar att försiktighetsprincipen inte tillämpas så som den är avsedd att tillämpas lämnas ett antal rekommendationer till medlemsländerna. Även om dessa rekommendationer inte är juridiskt bindande för medlemsstaterna har de en stark ställning som åtaganden för länderna.

Bland rekommendationerna kan nämnas att man anser att exponering för elektromagnetiska fält bör minskas, att normerna för exponering idag har stora brister, att länderna bör öka informationen kring risker med elektromagnetiska fält samt att strålningsfria zoner ska inrättas för att skydda de som drabbas hårdast.

Europarådet konstaterar även att frågor kring elektromagnetiska fält och deras hälsopåverkan har stor likhet med andra frågor som exempelvis hur lagstiftningen fungerar kring hantering av nya kemikalier, läkemedel, bekämpningsmedel, tungmetaller i produkter liksom exempelvis GMO-produkter. Man konstaterar att den vetenskapliga trovärdigheten har stora brister när det gäller bedömningen av möjliga effekter på miljö och människors hälsa.

Att den svenska regeringen inte vill öka sin kunskap på området blev uppenbart under årets kongress om risker för hälsan och miljön som arrangerades i Madrid under maj månad. När världens absoluta elit av forskare och jurister samlas för att diskutera brister i vetenskapliga underlag och lagstiftning för att hantera nya teknikens och produkters påverkan på miljö och hälsa väljer Sverige att inte närvara. Som enda svensk deltagare på detta ENSSER-möte kan jag bara dra slutsatsen att regeringen helt saknar intresse för frågor kring riskbedömning av ny teknik och nya produkter. Att ett av de tre exempelområden som kongressen behandlade var icke-joniserande strålning och dess påverkan på hälsa var kanske orsaken till att man inte vågade närvara. Kunskap kan ju vara farlig eller?

Förslag till åtgärder

Ansvarsfrågan

Kommuner som vill ta ansvar för de medborgare som far illa av el-relaterad ohälsa har ingen central myndighet att vända sig till för att få fram adekvat faktaunderlag. Vilket alltså strider mot Europarådets rekommendation. Varken Socialstyrelsen eller Strålsäkerhetsmyndigheten anser sig ha laglig skyldighet att utreda vad som är orsaken till att denna form av ohälsa uppstår.

Den privatperson som noterar att en medborgare blir medvetlös när en mobiltelefon slås på har inte heller någon myndighet att vända sig till med sin iakttagelse. Flera försök har gjorts att larma myndigheterna om människor som tar uppenbar skada när de går in i vissa lokaler eller som akut skadas vid snabba miljöbyten, men ingen myndighet vill ta emot den typen av anmälningar. Den som varit med om sådana händelser uppfattar det lika orimligt som om man vid ett nödsamtal från en trafikolycksplats skulle bli vägrad en

Fel! Okänt namn på

ambulans när man nämner att den påkörande bilen är en Volvo på grund av att larmcentralen anser att forskningsläget är sådant att just Volvobilar inte kan förorsaka olyckor och att händelsen som rapporteras in därför inte kan ha inträffat.

Det är inte rimligt att samhället struntar i att lyssna på de personer som själva gör kopplingen mellan den ohälsa de upplever och elektriska apparater, signaler eller liknande. Den gruppen har samma rätt som andra att bli seriöst bemött. När utskottsmajoriteten pekar ut sjukvården som ansvarig kanske det vore på sin plats att kräva att sjukvården inrättar mottagningar där denna patientgrupp kan vistas utan att deras åkomma förvärras.

Mot bakgrund av det ovan anförda bör riksdagen, trots tidigare avslag, ge regeringen till känna behovet av att skapa förutsättningar för kommunerna att ta sitt ansvar för dem som drabbas av elöverkänslighet.

Kommission

Alltför många individer är idag interna flyktingar i vårt land på grund av det hot mot hälsan som de upplever hänger samman med ett ökat inslag av elektrifiering av miljön. Många lider även av lindrigare ohälsa som de uppfattar har klar koppling till el.

När vetenskapliga förklaringar saknas kan man bara beskriva det som var och en kan iaktta och rapportera. När sådan information systematiskt samlas in av forskningen brukar det betecknas som klinisk forskning. Tyvärr sker inte någon sådan systematisk insamling av information kring ohälsa som de drabbade själva kopplar till någon form av elektriska installationer eller aktiviteter i vårt land.

Den forskning som styrts av Ahlbom har enligt kritiker inte tagit hänsyn till den latenstid som vore relevant för de skador man försöker spåra. Man har även utgått från en mycket låg exponering i förhållande till vad som är normalt idag. Något försök att undersöka drabbade har inte på allvar gjorts.

Den statistik som ändå samlas in i samband med marknadsföringsundersökningar av olika företag visar dock på en trend där denna typ av ohälsa ökar. De få forskare som, trots att nästan inga forskningsmedel anslås för detta problemområde, ändå lyckas genomföra försök kring elektricitet och hälsoeffekter har visat på flera tydliga biologiska effekter från normala strålningskällor i hem och på arbetsplatser. Det handlar både om effekter på hjärnceller och på hudceller. Den lilla forskning som sker fritt från den multinationella elektronikindustrin är ganska entydig när det gäller riskerna. Man ser samband och varnar för den aningslösa expansionen av elrelaterad nedsmutsning av vår miljö över hela världen.

Att låta en särskild kommission granska problemområdet är en rimlig åtgärd. En sådan kommission bör ha till uppdrag att samarbeta nära med Elöverkänsligas Riksförbund för att säkerställa att den kunskap om problemets omfattning som föreningen har läggs in i kommissionens arbete. Eftersom de som drabbas inte har normal tillgänglighet till information finns en risk att en kommission inte skulle kunna få kontakt med problemet på ett adekvat sätt på

andra vägar. En sådan kommission kan självklart inte bestå av personer som direkt eller indirekt har en stor del av sin forskning eller på annat sätt sin försörjning knuten till uppdrag från mobiltelefonindustrin, dess olika stiftelser eller andra företag som arbetar med teknik som bygger på användandet av icke-joniserande strålning. Tyvärr besätts de expertpaneler vi idag har tillgång till i huvudsak av personer med denna typ av kopplingar. Rekryteringen måste därför ske på ett sätt som säkerställer att industrin inte får inflytande på sammansättningen.

Riksdagen bör därför besluta att regeringen återkommer med förslag på hur man kan säkerställa fakta kring ohälsa och el.

Bygglovsplikt för basstationer och antenner

Med dagens regler omfattar bygglovsplikten enbart byggandet av master. Basstationer och antenner kan sättas upp på befintliga byggnader och master utan att detta prövas. Det är till och med så illa att en mast kan beviljas bygglov med villkoret att den enbart avses användas som länkmast och inte för rundstrålande antenner. När masten väl står där finns dock inget hinder för en operatör att sedan sätta upp vilka antenner som helst i masten.

Vi menar att även basstationer och antenner måste omfattas av bygglovsplikt. Det är normalt i andra länder inom EU att antenner och basstationer omfattas av bygglovsplikt. Ett argument som anförs är att samhället då har kunskap och möjlighet att anpassa ny bebyggelse så att inte en ny bostad hamnar i ett ogynnsamt läge i förhållande till strålningsnivåerna. Utan den kunskapen är det även omöjligt att upprätta strålningskartor. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen som sin mening att bygglovsplikt för basstationer och antenner för digital kommunikation bör införas i plan- och bygglagen.

Lågstrålande områden och PBL

Att kommuner idag inte har laglig rätt att freda så kallade lågstrålande områden eller strålningsfria områden rimmar illa med den skyldighet kommunerna har att värna sina medborgares hälsa. Exploatering tycks tyvärr alltid gå före skyddet av människans hälsa, vilket är orimligt. De förslag till åtgärder som fanns på detta område i den översyn av plan- och bygglagen som genomfördes 2010 togs tyvärr inte till vara av regeringen. Europarådet är i sin ovan nämnda rekommendation mycket tydlig i fråga om strålningsfria zoner, och sådana ska upprättas för att skydda de som drabbas av elektromagnetiska fält.

Utskottets tidigare hänvisning till miljöbalkens tredje kapitel och PBL som motiv för avslag innebär att man från utskottets sida väljer att strunta i lagarnas tillämpning. Ett flertal kommuner har försökt att tillämpa alla de möjligheter som lagen ger för att skapa områden med låg eller ingen strålning från modern elektronik men utan framgång. Kommunernas översiktsplaner överklagas av personer som eventuellt stöttats av elektronikindustrin att göra det,

Fel! Okänt namn på

och i högre instans förlorar kommunerna. Utskottet har därför fel i sak när de konstaterar att kommunerna redan har dessa möjligheter.

Riksdagen bör därför ge regeringen till känna att regelverket idag inte ger kommunerna tillräckliga möjligheter att freda områden från icke-joniserande strålning samt att lagstiftningen måste förändras och bli tydlig när det gäller att ge kommunerna den möjligheten. Riksdagen bör alltså kräva att Europarådets rekommendation beträffande strålningsfria zoner genomförs i Sverige.

Försiktighetsprincipen

EU:s försiktighetsprincip är inarbetad i miljöbalken, och dess användning styrs av detta. Vissa lagstiftningsområden, exempelvis strålskyddslagen, anses av många inte omfattas av försiktighetsprincipen. Det är viktigt att lagstiftningen är enkel och tydlig, men även att den uppfattas som relevant av medborgarna. Miljöpartiets förslag från 2010 i följdmotionen med anledning av regeringens förslag till ny och reviderad plan- och bygglag om att tydligare koppla hänsynsregeln i miljöbalken till PBL avsågs tyvärr. Där missade man en möjlighet att göra det tydligare för dem som är satta att tillämpa lagen att tolka lagstiftaren.

Utfallet i alla de mål som bedrivs av grupper runtom i landet som kämpar för sina anhörigas liv gynnar inte laglydnad. Man uppfattar lagen som godtycklig och orimlig. Hur många internflyktingar måste vi ha i landet innan de som tillämpar lagen uppfattar ett hot mot människors hälsa? EU-parlamentet har nu dessutom ställt sig bakom kravet att försiktighetsprincipen ska gälla vid elrelaterad ohälsa. Det betyder att minoritetssynpunkter i forskarsamhället skall redovisas, det vill säga att den vetenskapliga osäkerheten skall kunna bedömas exempelvis i en domstol. Regeringen borde inte ignorera att myndigheter struntar i så självklara rättssäkerhetsfrågor. Även Europarådet har nu i sin resolution 1815 (2011) konstaterat att försiktighetsprincipen inte tillämpas så som avsetts när det gäller frågor kring hälsoeffekter kopplade till elektromagnetiska fält.

Regeringen bör mot bakgrund av detta återkomma till riksdagen med lämpliga förslag som gör det otvetydigt att försiktighetsprincipen i miljöbalken gäller samt att det även innebär att myndigheter inte kan välja bort att redovisa den vetenskapliga osäkerheten i det material de grundar sina bedömningar på.

Myndighetsutövning måste bygga på säker information

Osäkerheten beträffande kunskapsläget kring ohälsa på grund av el går inte att säkert utläsa i den information som SSM sprider. Ansvarsfördelningen mellan Socialstyrelsen och SSM vad gäller strålningens effekter på hälsan är idag oklar. Förhoppningsvis kan detta problem åtgärdas när det första yrkandet i denna motion har bifallits.

Tyvärr vill samhällets olika organ gärna framstå som större garantier för säkerhet än de har grund att göra. Att det finns kunskap lugnar de otrygga, och därför är det lätt att överdriva sitt kunskapsläge i välmenande syfte. När samhällets olika organ har en uppfattning och den fria forskningen en annan är det extra lätt hänt att offentliga organ backar upp varandra mer än de har vetenskapligt underlag att göra.

Det är därför av mycket stor vikt att offentliga organ är självkritiska och ifrågasättande samt att man alltid öppet redovisar de osäkerhetsfaktorer som finns i det underlag man grundar sina slutsatser på. Detta är bland annat nödvändigt för att andra av samhällets organ självständigt ska kunna bedöma tyngden i de slutsatser som offentliga organ drar. Ett exempel är när domstolar tar ställning i mål om mobilmaster och lutar sig mot utsagor från SSM som helt saknar analys av den vetenskapliga osäkerheten. Domstolar har högre krav på säkerhet än de flesta myndigheter. SSM verkar ha mycket låga krav på säkerhet eftersom man över huvud taget inte kan redovisa några osäkerhetsanalyser för det beslutsunderlag man använder.

Det är viktigt att riksdagen klargör för regeringen att alla osäkerheter i det beslutsunderlag som används i offentlig maktutövning redovisas öppet och tydligt. Riksdagen bör mot bakgrund av detta ge regeringen till känna vad som här anförts om redovisning av osäkerheter av kunskapsunderlag.

Revidera gränsvärdet

EU-parlamentet instämmer i den bedömning forskarna numera gör (förutom SSM), nämligen att de gränsvärden som EU rekommenderat sedan 1999 inte längre är relevanta för den teknik och den kunskap om hälsokonsekvenser som vi har idag. EU-parlamentet har därför uppmanat rådet att ändra dessa rekommendationer. Flera länder har redan gått före och sänkt sina gränsvärden mycket kraftigt. Särskilt med hänvisning till sårbara grupper som gravida kvinnor, nyfödda och barn riktas dessa uppmaningar till rådet. Även Europarådet har nu i sin resolution 1815 (2011) rekommenderat att de gränsvärden som idag används bör omprövas.

I Sverige har gruppen internflyktingar som söker sig till otillgängliga trakter ökat, och de som drabbas av ohälsa kopplad till elsmogen – som många väljer att benämna den tilltagande nedsmutsningen från olika elektriska utrustningar – blir bara fler och fler. Områden med låga strålningsnivåer blir samtidigt allt svårare att hitta.

Sverige borde inte vänta på att EU beslutar om nya gränsvärden. Även Sverige borde vara ett land som lyssnar på vad befolkningen har att säga om ohälsa och vad oberoende forskare signalerar. Sveriges riksdag borde därför snarast ta ställning till ett lagförslag från regeringen som innebär att Sverige ska bli en ledande nation inom EU när det gäller låga gränsvärden för icke-ioniserande strålning. Man måste komma ihåg att referensvärdet för elektromagnetiska fält anger när säkerställda hälsoeffekter uppkommer, medan försiktighetsprincipen är tillämplig för skydd mot sådana möjliga risker som ännu inte är säkerställda. Hur oklokt är det inte att sätta gränsvärdet just där vi

Fel! Okänt namn på

med säkerhet vet att det är farligt, särskilt när vi inte med säkerhet vet om det är ofarligt vid lägre nivåer.

Riksdagen bör därför ge regeringen till känna sin mening vad som ovan anförts om gränsvärdena för strålning i intervallet 0,1 MHz–300 GHz, så kallad icke-joniserande strålning.

Stockholm den 3 oktober 2012

Jan Lindholm (MP)

Mats Pertoft (MP)

Lotta Hedström (MP)